

22.1.2021

Opetus- ja kulttuuriministeriö

kirjaamo@minedu.fi

Lausuntopyyntöne luonnoksesta koulutuspoliittinen selonteko VN/1972/2020

Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. SAKK yhtyy Lapin liiton laatimaan lausuntoon sekä toteaa omana lausuntonaan seuraavaa:

Koulutuspoliittisesta selonteosta puuttuu kokonaan otsikkotasolla ja sisällöiltään saamelaisopetuksen ja -koulutuksen osuus. SAKK näkee, että selonteossa pitäisi olla vastaava otsikko kuin muun muassa ruotsinkielisen opetuksen osalta. Otsikko voisi olla ”Saamelaisopetuksen ja -koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet”.

Saamenkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet tulee siis nostaa yhdenvertaisesti tarkasteluun kokonaisuutena siinä, missä ruotsinkielinen ja maahanmuuttajataustaisten tilanne ja oppiminen. Saamelaisten kulttuuriset ja kielelliset oikeudet alkuperäiskansana on turvattu sekä kansallisessa lainsäädännössä että kansainvälisillä ihmisoikeussopimuksilla mm. Suomen perustuslain (17 §:n 3 mom.), yhdenvertaisuuslain, saamen kielilain sekä YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen nojalla.

Saamelaisopetuksen kokonaisuus

Selonteon laatimisessa voi hyödyntää opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän työn tuloksia. OKM asetti päätöksellään saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän 6.2.2020-31.3.2021, jonka tehtävänä on tarkastella saamenkielisen varhaiskasvatuksen, saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminnan, saamelaisopetuksen ja -koulutuksen tilaa sekä tehdä tarvittavia esityksiä (<https://minedu.fi/-/tyoryhma-kehittamaan-saamelaisopetusta>).

Työryhmän tehtävänä on tehdä tarvittavat esitykset:

1. Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen ja koulutuksen kehittämiseksi sekä saatavuuden vahvistamiseksi koko maassa, ja opetushenkilöstön saatavuuden vahvistamiseksi;
2. saamenkielisen varhaiskasvatuksen ja saamelaisen kulttuurin ja kielipesätoiminnan kehittämiseksi ja saatavuuden vahvistamiseksi sekä varhaiskasvatushenkilöstön saatavuuden vahvistamiseksi;
3. saamenkielisen oppimateriaalin saatavuuden turvaamiseksi;
4. saamen kielten, saamelaisten historian, kulttuurin tunnettavuuden lisäämiseksi erityisesti kouluopetuksessa
5. pohjoismaisen koulutusyhteistyön vahvistamiseksi saamelaisopetuksessa
6. saamelaisten sosiaali- ja terveysalan saatavuuden turvaamiseksi ja koulutustarpeiden ennakoimiseksi.

Tätä taustaa vasten selontekoon on helppo nostaa näkyviin myös saamenkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja tarpeet toimenpiteiksi läpileikkaavasti varhaiskasvatuksesta aina yliopistotasoiseen koulutukseen asti.

Koulutustarjonta saamelaisalueella

Saamelaisalueen elinvoiman ja työvoimatarpeet huomioiden on tärkeää, että alueen koulutuksen järjestäjäverkosto säilyy. Saamelaisalueen koulutuskeskus (SAKK) ja kuntien lukiot on tärkeää säilyttää alueella nykyisessä laajuudessaan. Se tarkoittaa muun muassa riittävien taloudellisten resursien turvaamista. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lain (2010/252) mukaan koulutuskeskuksen tarkoituksena on lisätä erityisesti saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisten kotiseutualueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria. Tarkoituksen toteuttamiseksi koulutuskeskus järjestää ammatillista koulutusta ja saamen kielen ja kulttuurin opetusta sekä tuottaa ja kehittää niihin liittyvää oppimateriaalia, verkko-opetusta ja muita opetuksen tukipalveluja. SAKK vastaa hyvin lakisääteeseen tehtäväänsä alueellisesti, mutta myös yhteiskunnallisesti ainoana oppilaitoksena, jolla on vastaava koulutustehtävä Suomessa. Lisäksi SAKK omaa laajat kansainväliset yhteistyöverkostot arktisella alueella.

Opetusministeriön asettama virkamiesryhmä esitti vuonna 2009, että Saamelaisalueen koulutuskeskuksen aseman säilyttäminen jatkossakin valtion oppilaitoksena alkuperäiskansan ja vähemmistökielen aseman turvaamiseksi sekä alueen väestön koulutusmahdollisuuksien ja elinkeinoelämän kehityksen tukemiseksi on tärkeää. (Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävät, asema ja lainsäädäntö opetusministeriön asettaman virkamiesryhmän muistio opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:3)

Perustuslain (731/1999) 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen lakisääteinen tehtävä ja siihen pohjautuva toiminta toteuttavat näin ollen suoraan saamelaisten perusoikeuksia. Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tarjoamat koulutukset saamen kielissä ja saamelaiskulttuurissa ylläpitävät sekä kehittävät saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria mukaan lukien saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus, metsästys, saamen käsityö ja keräily sekä niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot. Tämän lisäksi Saamelaisalueen koulutuskeskus tekee työtä saamen kielten ja kulttuurin elvyttämiseksi. Koulutuskeskus onkin ainutlaatuinen oppilaitos Suomen koulujärjestelmässä, koska se antaa koulutusta YK:n alkuperäiskansojen julistuksen 15 artiklan mukaisesti saamelaisten kielten, kulttuurin, perinteiden ja historian moninaisuudesta ympäri Suomen kotoisin oleville opiskelijoilleen. Koulutuskeskus on keskeinen osa elinvoimaista ja hyvinvoivaa saamelaisyhteisöä ja siten merkittävä osa vakaata saamelaisyhteiskuntaa.

Saamelaisten kannalta on äärimmäisen tärkeää, että jatkuvan oppimisen mahdollisuudet turvataan. Jo tällä hetkellä ammattiin koulutettavista iso osa on aikuisväestöä, joka pystyy nopeasti siirtymään koulutuksen parista työelämään. Siksi on tärkeää huolehtia siitä, että aikuisten osaamista-soa nostetaan tulevaisuudessakin saamelaisalueella. Paitsi, että saamelaisalueella on jo ennestään työvoimapula esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä matkailualalla siihen liittyvine klustereineen, Lappia kehitetään siten, että työvoimatarve kasvaa entisestään. Tällöin syntyy työvoimatarpeita kaikille koulutusasteille, eniten ammatillisen koulutuksen saaneille. Koulutuspaikkoja ja rahoitusta tulee lisätä kautta linjan lappilaisille koulutuksen järjestäjille, jotta ne pystyvät reagoimaan alueella tapahtuviin muutoksiin.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen koulutustehtävä koskee laajaa maantieteellistä aluetta (saamelaiden kotiseutualue, laki saamelaiskäräjistä (974/1995) 4 §). Tällöin on myös jatkossakin tärkeää kehittää koulutuksen joustavia toteutustapoja, muun muassa etä- ja monimuoto-opetusta sekä parantaa eri koulutustasojen saavutettavuutta. Tämä tukee myös mahdollisuutta tuottaa korkeakoulutusta joustavasti koko Lapin alueella ja tuoda sitä muun muassa saamelaisalueelle. Saamelaisalueen korkeasti koulutetun työvoiman saatavuuden kannalta on keskeistä se, että ihmiset voivat yhdistää opiskelun ja työnteon. Saamelaisalueen koulutuskeskus on ollut esimerkiksi yhteistyössä toteutettujen korkeakouluhankkeiden kautta tärkeä linkki alueen koulutettavien ja korkeakoulujen / yliopistojen välillä. Saamelaisalueella on järjestetty muun muassa korkeakoulutushankkeita seuraaville aloille sosiaali- ja terveysala, kasvatustieteet, yhteiskuntatieteet, taiteet sekä saamen kielet ja kulttuuri. Koulutukset ovat tuottaneet merkittävästi saamelaisyhteisön ja saamelaisen yhteiskunnan kannalta tärkeitä työntekijöitä. Saamelaisalueen kannalta tulevaisuudessakin on tärkeää se, että tällaista jo luotua hyvää koulutusasteiden ylittävää toimintatapaa jatketaan pysyvillä rahoituksilla. Tähän asti työtä on tehty kehittämishankkein, mutta isossa kuvassa olisi tärkeää turvata tällaisten koulutustoteutusten suunnitelmallinen toteuttaminen. Tämä tarkoittaa sitä, että saamelaisalueella tulisi aloittaa säännöllisesti jokin korkeakoulututkintoon tähtäävä koulutus.

Inarissa 22.1.2021

Eeva-Liisa Rasmus-Moilanen
rehtori